

Steeds meer ouderen vallen tussen wal en schip door gebrek aan zorg en ondersteuning thuis

Bron <https://fd.nl/opinie> - 6 december 2019

Opinie | Kim Putters is directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau

De waarschuwingen voor de nadelen van forse bezuinigingen op zorg en ondersteuning klonken luid en duidelijk uit de praktijk. Toch verdwenen verzorgingshuizen, en verschoven verantwoordelijkheden naar gemeenten en zorgtaken naar burgers zelf. In het verpleeghuis komen nu enkel nog de zeer kwetsbare ouderen terecht. Nu het aantal hulpbehoevende ouderen snel toeneemt, zijn echter dringend meer voorzieningen nodig, die de levensfase voor het verpleeghuis helpt overbruggen.

Illustratie: Max Kisman voor Het Financieele Dagblad

Afgelopen week kwamen vijftienhonderd ouderen, zorgprofessionals en onderzoekers in Nieuwegein bijeen om kennis en inzichten over ouderen te delen. Alle stelselveranderingen ten spijt, het lukt gek genoeg nog steeds niet om adequate hulp te bieden die aansluit op de verschillende levensfasen van ouderen.

‘Generiek beleid werkt niet omdat er steeds grotere diversiteit onder ouderen bestaat’

De momenten waarop ze kwetsbaar en soms afhankelijk worden van zorg verschillen nogal. Dat kan gebeuren bij het verlies van een partner die zorgtaken uitvoerde, de verhuizing van kinderen of een extra of verergerende kwaal. De nieuwe generatie ouderen stelt bovendien eisen en combineert vaker werk met zorg voor een partner of kleinkinderen, reizen en

vrijwilligerswerk. Het is dus niet terug naar de verzorgingshuizen van weleer, maar wel naar andere vormen van zorg.

Krimpregio's

Generiek beleid werkt niet omdat er steeds grotere diversiteit onder ouderen bestaat. Er zijn rijke ouderen die gemakkelijk voor zichzelf zorgen, arme ouderen die moeilijk de eindjes aan elkaar knopen, en een groep daar tussenin die redelijk goed voor zichzelf kan zorgen, maar voor wie ook het netwerk van familie en vrienden steeds belangrijker wordt.

Wat verder de diversiteit onder ouderen aanjaagt, zijn sociaaleconomische gezondheidsverschillen. Het verschil tussen academisch opgeleiden en niet of lager geschoolden is bijvoorbeeld groot. De levensverwachting van de eerste groep ligt zes jaar hoger en het verschil in aantal gezonde levensjaren op de oude dag loopt op tot negentien jaar.

‘Vooral vanaf 75 jaar nemen gezondheidsproblemen en eenzaamheid snel toe’

Tegen het jaar 2040 telt Nederland ongeveer 4,8 miljoen mensen boven de 65 jaar, binnen die groep wordt rekening gehouden met een miljoen kwetsbare ouderen, blijkt uit onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (‘Toekomstverkenning mantelzorg aan ouderen in 2040’). Vooral vanaf 75 jaar nemen gezondheidsproblemen en eenzaamheid snel toe. Die groep heeft dus meer ondersteuning thuis en in de leefomgeving nodig.

Om crises te voorkomen zijn onder meer mantelzorg, geschikte woningen, voldoende zorg en tijdige signalering noodzakelijk. Neem geschikte woningen en voorzieningen: op dat vlak bestaan opvallende regionale verschillen. In de randstad heb je veel ongeschikte woningen, zoals portiekwoningen, en op het platteland is een gebrek aan voorzieningen in de woonomgeving.

Denk ook aan mantelzorg. Terwijl de vraag naar mantelzorg toeneemt, loopt het aantal beschikbare mantelzorgers razendsnel terug. Steeds meer ouderen moeten voor elkaar zorgen, vooral in de krimpregio's. Ouderen zijn een relatief kwetsbare groep mantelzorgers: een deel heeft immers zelf ook met gezondheidsbeperkingen te maken en ervaart extra fysieke en psychische belasting door een stapeling zorgtaken en sociale activiteiten.

Naast familie

Het beleid gaat er vanuit dat mensen hun langer thuis wonen zelf weten te organiseren. Maar dat is veel te makkelijk gedacht. Ouderen hebben weliswaar steeds meer vriendennetwerken, maar die geven naast emotionele ondersteuning niet altijd de praktische ondersteuning die naaste familie wel geeft. Als je dan ook niet over computervaardigheden beschikt, wordt het lastig om zonder kinderen of partner de weg te vinden in het veel te ingewikkelde zorgstelsel.

‘Zonder hulp zullen meer mensen door een crisissituatie in de duurdere zorg terechtkomen’

Veel mensen zien door de bomen het bos niet meer in ons overgereguleerde zorgsysteem met vele loketten. Zeker in emotionele en acute situaties geeft dat een machteloos gevoel bij

ouderen en hun mantelzorgers. Wat nodig is, is meer personeel en betere samenwerking bij medische en sociale ondersteuning. Er is echter nauwelijks tijd om met elkaar af te stemmen en niemand neemt regie.

De optelsom van deze ontwikkelingen toont dat de beleidsaannee dat zoveel mogelijk ouderen zelfredzaam kunnen zijn, oneerlijk en onrechtvaardig uitpakt. Voor sommige mensen moet gewoon gezorgd worden, is steun van een sociaal netwerk nodig en zijn aangepaste woningen cruciaal. Ook moet de mogelijkheid bestaan voor ouderen om te sporten en aan kunst of muziek te doen. Het beleid houdt namelijk ook te weinig rekening met de behoefte aan lichtere vormen van ondersteuning en het belang van sociale activiteiten.

Te traag

In het rapport 'Wat als zorg wegvalt' van het SCP wordt pijnlijk duidelijk wat de mogelijke gevolgen zijn van bezuinigingen op huishoudelijke hulp en lichtere vormen van thuishulp. Zonder die hulp zullen meer mensen door een crisissituatie in de duurder zorg terechtkomen. Als wijkverpleging niet (meer) beschikbaar zou zijn, zouden bijna 55.000 mensen zijn aangewezen op verpleeghuiszorg: vooral 85-plussers, vaak verweduwd en met ernstige lichamelijke beperkingen. Zonder goede hulp kunnen zij niet zelfstandig thuis blijven wonen.

Er gebeurt al veel om de problemen aan te pakken, maar het gaat te traag. Meer inzetten op regionale samenwerking in zorg en ondersteuning helpt niet zonder een landelijk deltaplan dat is gericht op geschikte woningen, kleinschalige woonblokken met centrale ruimtes, ondersteuning voor mantelzorgers en meer voorzieningen tussen thuis en het verpleeghuis.

En intussen wacht een ongeduldige nieuwe generatie ouderen op beleid dat aansluit op hun toekomstige behoeften.

Kim Putters is directeur Sociaal en Cultureel Planbureau.